

Gyermek. 1884

N. 633/5.

Karácsonyi könyves Az irodalom Karácsonya.

Az irodalmunk levegője most megint megtisztult; esztelen már de ides és gardag, mint a falusi zivatar után. Ugy érzem magam mint egy egész öreg ember, egész öreg író. Belső érzés ez. Milyen szép és érett és szabad és biztos ma, az amit mi, csak alig néhány év előtt, féltünk megérkezéssel és eleinte talán elég értetlenül kezdtünk próbálgatni! Az a szépségesség lárnája volt; ez a garázdagság csöngje. A szépségesség minél is kiűző és forradalmat csinál; a garázdag nyugton élve.

De a csönyt az aranyit testvére is kétségtelen, hogy ^{ny}olyan fejenek, ^{ly}kappriztató ~~irodalmi események~~ villanásokról ma nem fordulhat irodalmi életünkben mint akkor. Ime jött a nevetés, az emberélet; nem valószínűk bennül, de nem is kapunk többé már váratlant. Ugy nevetés pedig minem is; a Természete csoportokban produktív arban kiváló, és ^{egy látásból} ^{mindig} arban kissé pihen.

*

Az irodalom...

Egy régi irodalmi kiválóságunk, ha jól hallottam, arra a kőr-

2

désre, és a legfeljebb jellemezhető jelenség kirántása utolsó évei-
ben, Kozma Ándor nevének említése. A híres író ítélete
Középkorú ^{szép} művészet ismeretén alapulhat; de egyelő-
re úgy, sőt téves volna csak annál jobban hangsúlyozni,
azt az igazságot, ami mögöttes van: hogy a formai hegy-
májor teljes birtoka, a velük való bámulni tudás, első
feltétele minden művészetnek, bár magában még nem volna
művészet. A képer a stílust, amit a költészetben épít
kevésbé lehet mondva csúszni, mint az építészetben,
vagy más művészetben. Való igaz, hogy az ember lelke (amit
a művészet kifejez) folyton változik és minden pillanatban
valamini egységű. De emellett ugyancsak a hitka épen az,
hogy az egész mult befolygatja a jelenben; a jelen volt-
kép épen a multat ömelle, ~~az~~ épen azért különböző
mint az eddigi stádiumtól, mert a mult még sokasom volt
emlék. ~~Hi~~ új lelki új lelket akar a világunk ajándékot, amint
előbb az ömés eddigiek végig kell élni, mint ari új lépésök
akar hágni, előbb átmenet az alábbiakon. Ez az irodalmi jati-
generis. Felerésző ugrándozással épen nem lehet eljutni az
újhoz, mint ahogy az emlékezés nélküli anyag élete, épen mert
minden pillanatban ^{volt kép} újratörtétele, örökös ismétlődés mara. J

3

az élet prát - az irodalmi élet forát is - mérni lehetne az emlékezés mértékével.

Kétségtelenül ~~az~~ ezzel a mértékkel óhajtott mérni az az irodalmi ~~no~~ kiválóságunk is, akit Kozma Ándor nevezte mai korunk legfelsőbb jelenségének. Az a kor melyben Kozma munkássága kezdődött, irodalmunkban a feletés kora volt s talán példátlan az eset, hogy egy nép, mely az irodalmi kultúrával általa fordica jutott, mint a magyar a forradalom utáni időben, nemcsak hagyományait ilyen mértékben elmentette volna. Voltaképp ez volt az igazi nemzetiellenesség korai korszakában. Legtöbb költőink mindei külföldi költőkét ~~hívják~~ vezhangjai voltak ~~szorgalmat nélkül~~, melyet csak a nemzeti hagyomány ~~bírt~~ ^{fogalmi és} bírta adhat meg. Mert amint az idegen nyelvet nem értjük, ~~mert~~ ^{fogalmi és} képtelenségünk nem ~~fiződnél~~ ~~hossz~~ ~~szavakhoz~~: úgy az idegen költői formákat nem érezzük adrij mert hangulat asszociációink nem fiződnél hosszajuk - amig a hazai hagyomány élet nem asszociálálja. Sz az asszoci- láláshoz az kell, hogy legyen erős és rokoniraju hazai tradícióink, melyhez az új hozzákapadhasson; sz abban a korban, melyben klampikusainkat agyrólva nem is olvasták, lehetetlen volt.

Ebben a korban Kozma Ándor kétségtelenül egyik legjelesebb bírálója volt az Arany János féle hagyományoknak.

De egyénisége nem oly mélyen gőgös, látása nem oly intenzív,
 hogy az haz-féle formáknak új tartalmak tudott volna adni, bár-
 nemzete különözzel is egyszerűes Katona-ekkel és moráliske-
 mérsége a művészet-életü és nagyon megérett haztól. Politikai
 praktikában pompás józanossággal és ^{mindig} a ^{magyarság} ^{előzettel} ^{mindig} a ^{művészet} ^{fején} ^{találó} ^{gőgös}
 nagy nyelvvel kétségkívül kitűnő volt, de Magyar Szimfoniái
 minden formai virtuozitással is a józanpontosság és üresség benyomását
 terjed.

#

Hogyan áll ezzel a költővel, a régiebbel e bünyűségével, nemben
 az ifjabb nemzedék? Ma már világos lehet mindenkinek előtt, aki
 művészetet igazán ismeri, hogy ez ifjak forratalma nem a hango-
 mázostól való elszakadás, hanem az orhoz való visszafordulás
 volt. Az elfelejtettet újra megtanultani: - ez volt egyik fő-
 törekvésük legjobbjáéknak. Még csak is, aki legintenzívebben
 élte át a forradalmár-hangulatokat, művészi ösztönétől ve-
 zetve, Czoboraihoz, a Kuruc dalokhoz, a régi protestáns
 énekekhez fordult, Petőfi köze talán egyéb népszerűen von-
 ták volna, nem lévén azokra az emberek emberek hogy a hango-
 mázostól elég gőgös - bünyűjét képezhette volna. Seldy Ist.

Felmentem az emlékeztetőt és visszahoztam ~~hozzam~~ ^{hozzam}
 a régi ~~szavakat~~ ^{szavakat}, melyeknél ^{azóta} ^{hamar} ^{alatt} ^{nagy} ^{érezéseim}
 multje még parázslat. A régi paraszat bolygatók meg őök.

5

Tánai közül talán egyetlen, aki a hagyományos néptáncok
 ne érte volna, sőt az ifjak nemelédnek (pl. Emőd Tamásról)
 egész ifjúsága a keresztényben töltte el. De a kivételhez nagy találat
 az értékes örökség, melyet már-már a föltől kellett káros
 mint a mesebeli gyermek. Így kapta ^{vissza régi} ~~az~~ ^{élt} ~~fiatal~~ ^{fiatal} fényükét a
~~magyar nyelv~~ magyar nyelv, becsisodva volna a tegnapi por. Így amit
 hajdan csak Kócsa és még néhány fiatal, a klasszikus magyar
 költői nyelv: ma ismét közkinccsé kezd válni. Így a legújabb
 nemzedék munkája.

De ez a klasszikus magyar költői nyelv immár nemcsak
 az egy nyelv, mint a Kócsai volt. Utolsó évi indult gerjedés
 nyeres élettel, merősen vibráló almozdal, ^{porongó} ~~szó~~ ^{szó} ~~szó~~
 család ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével}
 családszóval ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével}
 epizóttal, melyet a múlttól ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével}
 örököltünk: a ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével}
 talán egészen új epizóttal alkotásáról, (ami ha emberileg le-
 lehetetlen volna is, hatástalan maradna, mert nem kapcsolódna
 érzelmi asszociációkba); de ösztönösen, sőt néha talán
 önkudatlaan, ennek a régi, zenei epizóttal ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével} ^{szövegével}
 megkapultak.

Gyakran egymástól tanulják s nem is sejtették, hogy leg-

KÖNYV-
 MŰVELŐSÉG
 IRTÓK
 KÖZSÉG

értékesebb létezésében mégis régi a nyelv, melyet tanultak. Az irodalomtörténet kifejezi nyomozni, ki volt az első, kinek régi hangzest megleltet; a kortárs tekintése Konztolázi Dezsőre esik.

Konztolázi legutolsó Vörösmarty tanítványa volt már korai ifjúságában. Abban a boldog korban, amikor még a pesti hónapos rokonban olvasgathat fel egymásnak első, még kiadatlan verseiket (semitől ugyan oly intenzíven nem érezhette a dicőség mértékét, semmi oly öntudatosan és vasakaratú nem nevelhette magát nagy költővé, mint ez a boltozatos homlokú, orosz nyelű, ^{lényeken} nagyszerű ^{Kaprosi} ~~nagyszerű~~ tanuló) — már mégis ^{beiválták} ~~bejötték~~ lettek a legnépszerűbb ^{legelőször} ~~legelső~~ magyar nyelvű ~~debutál~~ ^{nyugtalan} ~~sorok~~ ^{sortái}. És ha valakié, az ő lette kétégezüvül jó talaj volt e termékenyítő, örökre mély elfogadására.

Ha azt kérdem valaki kinek az a mai magyar költészi akadémia ideált leginkább megfölkelti, Konztolázihoz mutatnék. Az ő zéles, gömbölyű, reclame-i homlokát alatt valóban egy régi Dekatens lelle lappang. Romantikus. A Byroné, Baudelaireé, Vörösmartyé unokája ő. Exotikus, beteg nyelű, fibrótikus nyugtalanság, házas, vibráló, bársonyosan izgó,

7

meleg zene, imbolotokban, tulzott, hitetlen ellágyulás,
 költője ő. Az impresszió hatalmának költője, melyek
 elapozzár, elmerítik, elampozosítja a lelket, ~~esüggésre~~
 lágyítja, majd megint - egy pillanatra - látkor exaltáb-
 jár, s többjére egymás hatását leontva nem engedte megmutatni
 a férfias akaratnak nevezett rezultánst. A zene költője melyek
 szimbolusait nyomon, megbaboniztat^{nak} a lelket, lenyűgöznék;
 a külső világ költője, mint Körösmáty, mint Byron, de a külső
 világ nincs, éppen azért, mert kívülről jöttek, és mégis a
 költő legbensőbb lényét hatalmukkal hozzák, valami démoni
 sors - mint nyomon Köntolájnál: az egész világ egy ellenséges
mágia.

A legnagyobb vershökete most jelent meg, Mágia a címe, is
 ebben kapcsolat meg a legérdekesebb, legizgalmasabb Köntolájik.

Alig egyre mondom: ez az igazi köntolái a tipikus Dekadens.

A ^{parancs mindvégig} romantizmusból kiinduló modern dekadencia lényegében
 éppen ennek a mágianak költészet. Csak látogat az, amit nálunk
 is gyakran hangzottatnak, mikor a modern költészet lényegét úgy értik,
 mintha a külső világot mindentekbe befelé fordulna a figyelem. Ellen-
 képp, a modern ember, aki annyit utasít, olvas, anyi látványosá-
 got lát, anyi ferét hall egy estendőben, mint a régi ember egész

8

életében sem, fáradt lelkével nem tud többé ellenállni a kint-
só világ mindenmire reátdúló benyomásainak, nem tudja
többé fegyelmezni őket, elmerül bennük, megigézi őket, rab-
jává lesz. Nem tudja rendezni őket (és elbűnít a kompo-
zicio); nem tudja elmélyíteni őket (evvel tűnik el az epika);
de amit így elmentett, megnyerte nyelvének zínességében,
mellet épen kívülről jött képzetek erőssége —, zenéjének
vibrálásában, mellet hangulatának gyors változása hozza.

Korabeli lassan fejlődött a külső ^{színek} ~~színek~~ e megbabonázó végzet-
ségének tudatos költőjévé. Első közeiben (Négy fal között) még keresi
magát ^{gyakran} (még idegenek, Byron, Puskin, Leconte de Lisle, Heredia, Vörösmarty
ty palettájánl veszi zínét, a palettán maradt, maradtél zínét),
és megpróbál még olykor a panamaiota incompatibilitásival usz-
kodni rajtór. Csak néha, mikor igaztalanabbul, domesztikusabb
képeret rajzol, akkor ragad meg babonás, szimbolikus ^{méla} jelentőre
egy-egy látólag mindennapi zínnek. (Fülbőlbe usz még egy szór,
talán nem is erre peltá, de mai iteiron: „A cigarették
hulló csillaga”...)

Második közeiben, mel az új magyar líra egyik reprezen-
tativ közevé lett, a Szeged kisgyermek Panaszában, usz
fedező fel magát a költő, hogy rimab ^{mér} ~~é~~ zsemelkorába,

9

és felvidéji ^(a mai ~~varosi~~) élet gardag, fácskás, ellenséges nyincit, melyek
 a szegény kis gyermek káltrét káltréjé, félénkét, fácskás, ba-
 bonás! terít. Közben novelláiban is hangsúlyozza az élet
 apró szépségét, az egész külvilágnak, babonás, ellenséges
 jelentőségét az emberi lélekkel szemben. Körtölési novellái-
 ban is liókus, s a Borodigin Ester, és a Bolovik előfutárain
 a Mégának...

Az új kötetben nem ismerjük meg a költőt új oldal-
 ról, de a régit teljes érettségében kapjuk. Valóban igaz, amit
 a költő könyve elején mond:

És fájdalommal oly érett mint a méz mért.
 És bölcs és mély és terhes már kitérrel
 És minden kincseret magába foglal...

Ez a fájdalom az amely minden apróságot babonás jelnek lát;
 és ömrekarója, itémve az új könyv írtjében, a babonás apró-
 ságot mint a május ömreedett füvét és csontjait. ~~Ami minden~~
 napi éppeni ^{talán ember} képe: az órák mellet, csak kopognak és dobognak,
 az ~~az~~ ismeretlen, kiknek "oly idegen ruhájukon a gomb",
 a ~~patika~~ ~~szegény~~ gyógyserűségét ari a patika ajtajában zenél, a
 pesti udvar, az "idegenek udvara", mint mágikus jelentőségű-
 vé lennek. A költő valóban gyönyörűen megtalálta kötetének

~~dy/dx~~

$Q(x)$

$K(x, y)$

$$A(x) + \int_a^b K(x, y) f(y) dy = Q(x)$$

10.

cimét.

Konstoláji gárdáj, bárszói ~~csillámtá~~ nyelve nagyon jól
 perferi ezt a mágikus világot: türes és mélyre nyugodt csillám-
 lása van és zengjében valami sötét és babonás melegség. Néha
 talán egy kis póz, egy kedves, nyereszót kelletlen ismételt,
 egy grotesz, rikító rímek nem tud ellenállni: és mindez jól
 áll neki. ~~A~~ Kétségtelen van végre # néhány komolyabb darab, ahol
 nem az élet valódi nyereszék mágikus fényt, hanem avult
 fantasztikumok grotesz romantikájával akar hatni a költő,
 Skyles ataviztikusan simaitve első verciendéi Tuskie - Byron-
 féle hangulataira. Ezer a költőmennyel merem kevésbbé tetye-
 nek.

Amit most a líráról mondtam, talán megpróbáljuk
 a következő alkalommal általánosítani a desimais és a ré-
 poróira is, a karácsonyi közönség más reprezentatív jelenségeit
 vévén fejtegetéseink alapján.

Babits Mihály

As irodalmi Kaszengya

54/1960

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA